

Hvordan kan handlingsrommet i EØS avtalen brukes i samferdselssektoren?

19.februar 2025
Stein Reegård
samfunnsøkonom og EØS-utreder

STEIN REEGÅRD

Under radaren?

EØS-avtalen

– en blanding av
økonomi, juss og politikk

SANDNES

Anmeldelser av *Under radaren?*:

Samlet sett er Reegårds bok en nyttig påminnelse om hva EØS-avtalen er og ikke er, og av hvor viktig det er å ikke overtolke avtalen.

- Stteinar Juel, **Minerva**

Det mangler ikke på enkeltsaker der det fremstår som om EØS-avtalen hindrer Norge i å bestemme selv. Av den grunn er den stadig omstridt. Ikke minst i fagbevegelsen. Derfor har LOs tidligere sjeføkonom Stein Reegård brukt tid og krefter på en ny bok om EØS-avtalen. Det han har kommet opp med, er i grunnen akkurat det ledelsen på Youngstorget skulle ønske seg. Det viser seg nemlig at det sagnomsuste handlingsrommet finnes.

- Andreas Slettholm, **Aftenposten** 15.11.2023

Reegårds kanskje overraskende påstand er at EØS-avtalen gir enkeltlandene anledning til å utforme denne balansegangen selv. Men da må politikerne ha selvtillit. I stedet for å ha all oppmerksomhet på hva som er tillatt, enten det er bra eller dårlig, bør man starte i den andre enden, med hva som er ønskelig. Budskapet er klart: Ikke løp til juristene før du vet hva du vil!

- Bjørgulv Braanen, **Klassekampen** 14.11.2023

Stein Reegårds EØS-bok danner et godt grunnlag for å fjerne myter. En tilsvarende tankegang bør legges til grunn for å få skikk på kraftmarkedet. Også her er det et visst nasjonalt handlingsrom som norske politikere bør utnytte bedre. Alternativet er at tilliten til både EØS og regjeringen blir ytterligere svekket.

- Kjell Werner, **Dagsavisen** 14.11.2023

Innlegg Stein Reegård

Det er rom for «Norgespris» på både strøm og arbeid

EØS-avtalen gir handlingsrom for «Norgespris» ikke bare på strøm, men også på arbeid.

Stein Reegård

Stein Reegård, EØS-utredningssjef og samfunnsøkonom, tidligere sjeføkonom i LO

● **Strømpris** er det andre temaet på kort tid der norske myndigheter gjør et offensivt fremskutt for handlingsrom i EØS-avtalen. Løftet om en fremtidig styrt «Norgespris» på strøm har krevd besluttsomhet og politisk vilje.

Denne handlekraften kommer like etter en antatt varig seier for en skjerping av regelverket for utleie av arbeidskraft. Den saken har kanskje i seg selv ikke samme format. Men den har både en symbolsk og reell forhistorie.

Dypest sett gjelder den en annen viktig pris: prisen på arbeidskraft, eller lønns- og arbeidsvilkår, som det gjerne heter.

En nylig beslutning i Esa viderefører en dreining i skjermende retning til fordel for nasjonal kontroll over arbeidsmarkedet i EØS-sammenheng, med Norge og Norden i front.

Begge sakene er eksempler på viktige priser som angår den økonomiske internasjonaliseringens utfordringer på godt og på vondt. Begge er viktige mekanismer i å heve levestandarden. Men «begge priser» kan samtidig ha betydning for deling og levekår og kan skape sosiale skiller og populisme, slik vi ser i flere land:

→ Åpne grenser for bevegelse av arbeidskraft – «fri flyt» – har skapt prispress nedover, særlig på lavere lønnsnivåer og andre arbeidsvilkår.

→ Åpent strømmarked, blant annet gjennom kabler for import og eksport, har gitt det motsatte utslag av hva vi ser for arbeid. Sårbarheten for prispress oppover kan være betydelig og i en europeisk krise vold-

for politikken her hjemme er det nok berettiget å tenke både lønnsfordeling og strømpris når Jonas Gahr Støre nå synes å overprøve kraftbransjens motstand mot varige strømtiltak. Det blir spennende å se på oppfølgingen. Den vil kreve utholdenhet og vilje til handlingsrom for økonomiens og samfunnets kanskje nest viktigste pris etter den på arbeidskraft.

Vi kan også se at begge priseksempler kan plasseres inn i EØS-avtalen på en konstruktiv og litt parallell måte, også etter EUs egen samfunnsmessige logikk. Både EU-traktat og EØS-avtalen har åpne grenser og utstrakt harmonisering som prinsipp når det gjelder handel med fysiske varer («fri flyt nr. 1). Arbeid, har som den andre ytterlighet blant de øvrige «tre friheter» – for kapital, tjenester og arbeid – skjerming mot slikt. Det er i hovedsak nasjonalt lov og avtaleverk som kan dominere.

Strøm definert som vare både i juridisk og samfunnsøkonomisk sammenheng. Likevel kan man i logikken for indre marked se noe av de samme modererende trekk som arbeidsmarkedet har. Avstand og nasjonalt dypt nedarvede regler kan bety mye. Dominansen vannkraft har for vår fyring, virker hemmende på «den frie flyt». Omfanget av import og endog norsk strøms eksport er liten i forhold til mange varer. Hos oss kanskje bare rundt 10–20 prosent målt mot total produksjon.

Mens handelen med fysiske varer er den

De fleste land har lignende debatter og prosesser som Norge, og som det krever tid å avklare

klart største i EØS, er intensiteten mindre for både tjenester og kapital. Mye er sterkt stedbundet. Det er lettere å handle biler, maskiner, kull og stål over grensen enn det er å forvalte infrastrukturen grensekryssende, eller helsevesen, skoler, pensjonssystem og trygder

Det som for strøm nå trekker i integrerende retning, er samarbeidet om klimapolitikk. Hovedideen i EØS om å fremme åpne markeder har med klimapolitikken fått både et nytt formål og en stor produksjon av nye regler. Det er imidlertid ikke bare hos oss i Norge gjennomføring og avklaring går tregere enn ideer og planer.

De fleste land har lignende debatter og prosesser som Norge, og som det krever tid å avklare.

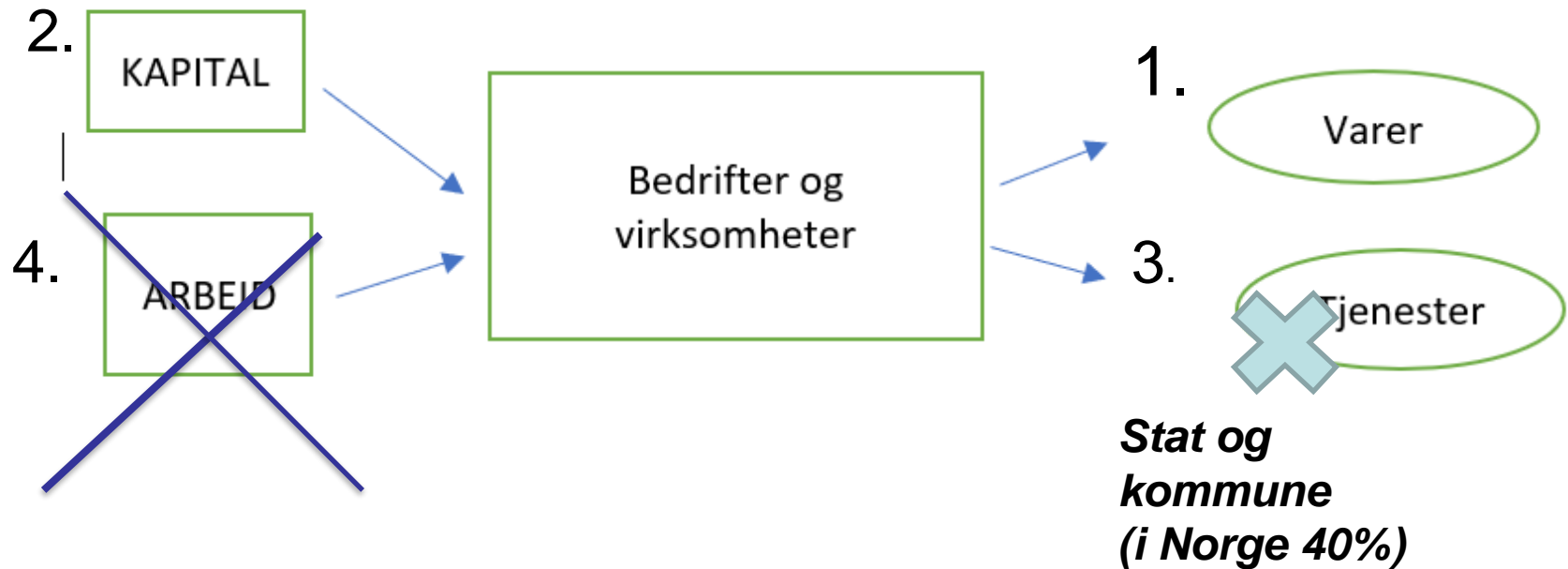
Det er heller ikke bare praktiske handelshindringer som begrenser dybden i indre marked. «Plikten» til fri flyt og mest mulig åpne grenser, kan også begrenses for både varer og tjenester med spesielt stor nasjonal betydning. Hensynet til helse, sikkerhet, beredskap, men også sosial- og distriktspolitikk, kan rettferdiggjøre avvik fra prinsipper om uhindret handel og åpen markeds konkurranse.

Det er flere betegnelser i bruk, men betegnelsen «sterke allmenne hensyn», kan oppsummere essensen. Flere juridiske eksperter har i forbindelse strømutredninger hos oss påpekt at medlemsstatene har rom for selv å definere sine «nødvendighetsvarer».

Arbeid med handlingsrom i EØS er viktig ikke bare for enkeltsaker, men i den løpende forståelsen som gjør seg gjeldende i politikk, rettsvesen og forvaltning.

Kanskje kan det også forbedre kommunikasjon og formidling av politikk når befolkningen skal bibringes globaliseringens krevende balansegang og dempe forvirring og unødige polarisering

Arbeid og offentlig sektor skjermes; i hovedsak utenfor EØS-myndighet

LO rapport 23.mai 2022

Ny utredning: Konsekvensene av Storbritannias nye handelsavtale

<https://www.lo.no/hva-vi-mener/europa-og-eos/nyheter-europa-og-eos/ny...> ▼

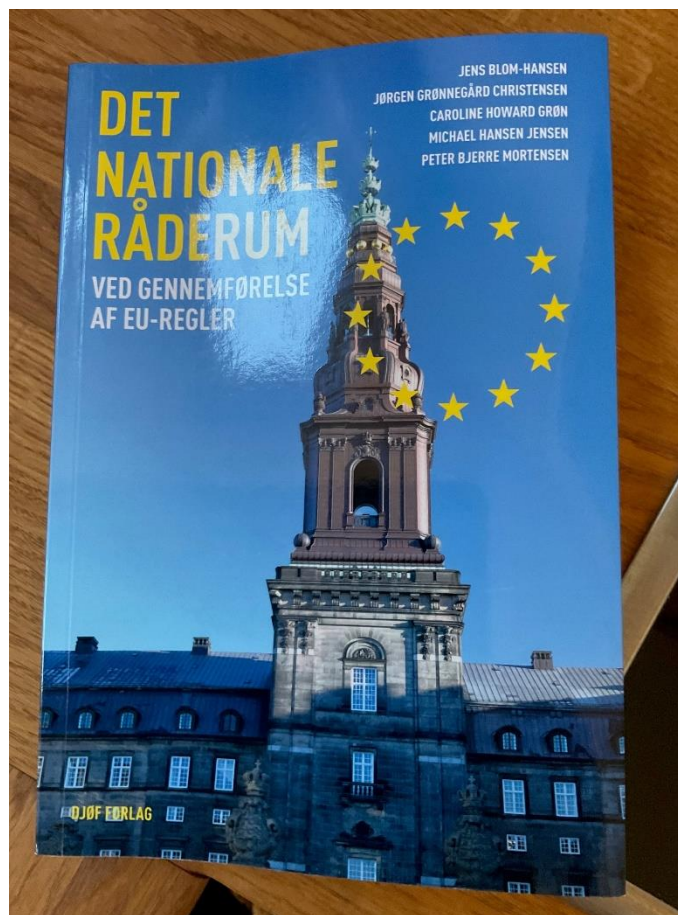
BREXIT- et liberalistisk prosjekt?

- et blikk på arbeidsliv, økonomi og
samfunnsorganisering

OG SÅ ER DET HANDLINGSROM (eller råderum som danskene er mer opptatt av enn oss)

SPENNVIDDE I JURISTERS FORSTÅELSE, Jfr kapittel 5 i EØS-bok

500 sider
Minst handlingsrom

700 sider
Mest dekkende juss

450 sider
Mer samfunnsbakgrunn

Alle i ca 2022

Viktige år på veien

1952	EUs start: Kull- og stålunion – Be-Ne-Lux, Frankrike, Italia, Tyskland
1957	Romatraktaten – EØF-traktaten om bl.a. frihandel i EU
1960	EFTA opprettet; etter hvert med Finland, Island, Lichtenstein, Norge, Portugal, Storbritannia, Sveits, Sverige og Østerrike
1972	Norsk nei til EU som utvides med Danmark, Irland og Storbritannia
1981	EU utvides med Hellas
1986	EU utvides med Portugal og Spania
1992	<i>Maastrichttraktaten</i> om Indre marked og budsjettregler
1993	EØS vedtas
1994	Norsk nei til EU som utvides med Finland, Sverige og Østerrike fra
1999	<i>Euroen</i> innføres (seddel og mynt fra 2002)
2004	<i>Øst-utvidelse</i> – Estland, Latvia, Litauen, Polen, Slovakia, Slovenia, Tsjekkia, Ungarn, Kypros og Malta
2007	EU utvides med Bulgaria og Romania
2008	Finanskrise
2010	<i>Avklart euro-krise med «indirekte lån»</i> til stater og stabiliseringspakt i EU
2013	EU utvidet med Kroatia
2015	Flyktningekrise
2016	<i>Brexit</i> besluttet
2020	Pandemikrisepakke og <i>felles låneopptak i EU</i>
2021	Storbritannia trer ut – handelsavtale TAC med EU Tilsvarende handelsavtale Storbritannia- Norge

---